

IN MEMORIAM

МАВКА ТА ХРИСТОС НА НІЛИНОМУ МОСТУ *Спогад про Нілу Зборовську*

Моя колега Ніла Зборовська — уже легенда... Знаючи наукові та художні публікації Ніли Вікторівни («Танцююча зірка» Тодося Осьмачки», «Моя Леся Українка», «Психоаналіз і літературознавство», антироман «Українська реконкіста»), уперше почув про неї, гостюючи у світлої пам'яті Петра Сороки, котрий захоплено-боязко «подавав» мені її як фатальну жінку-мольфарку, яка також гостювала у нього, пристрасно розповідала про свого духовного (чи й душевного) побратима — поета, художника, мандрівника Юрка Гудзя, який помер у 2002 р. і чию смерть вона боляче переживала. Автор цих рядків тоді творив цілі поетичні «язичеські» цикли про мавок, русалок, відьом, кам'яних баб, тому, перейнявшись охудожненою розповіддю харизматичного літературознавця і поета П. Сороки, дещо демонізував цю жінку, не знаходячи їй ще виразного місця у своїй світоглядній системі координат. Вона здавалася мені то нашою поліською мавкою, то молодою київською відьмою з Лисої гори, то мудрою пророчицею з кассандрівсько-клеопатрівським профілем, то відункою-шаманкою у казахській юрті шевченківських часів (закінчила ж у 1991 р. аспірантуру при Інституті літератури та мистецтва НАН Казахстану).

Але Ніла вже зацікавила мене і я хотів її зустріти, дещо побоюючись...

І зустрів, коли прийшов на роботу в наш Інститут літератури якраз у відділ української літератури ХХ століття, де вона вже працювала. Її напевно неординарні східно-єгипетські очі (недаремно ж містичним чином ім'я її пов'язане з міфічною рікою Єгипту — Нілом) вивчали мене, як стихія вивчає стихію, і мовчали. Її виступи були непересічними, із тим замісом магічності, який притаманний людям, котрі мовлять про те, що люблять, що становить триєдину суть їхнього ества: духу — душі — тіла. Саме духом — душею — тілом і само виражаються, комунікують із людьми, духами, Всевишнім.

Згодом опинилися ми з нею в одній палатці на Майдані-2004 на Хрещатику. Ніла була зосереджена, дієво патріотична. Її реконкіста вийшла на поле реальної битви, слово кровно ставало чином. Ніла, як усі талановиті люди, була простою і надійною в бою. Вона світилася націєтворчим артезіанським щастям. Ми ділили з нею

безслівні емоції повстання-бунту, хліб та чай. Але ще не співали одну пісню... Бо шукали спільну октаву.

Пізніше, прочитавши мою відкриту рецензію на одну наукову роботу в нашому Інституті, Ніла Вікторівна несподівано вибухнула обуренням: «Я не погоджуюся з Ігорем! Він пише дивно!.. Про цю роботу не так треба писати!». Я, чесно кажучи, був поранений у душу цим її несподіваним емоційним пострілом, проковтнувши його як гіркий трунок у тій дозі, коли трута стає ліками. Тобто моя підсвідомість навіть зраділа з того, що я «дістав» цю загадкову... мавку-мольфарку-відьму-казашку-дивачку.

Вона навіть перестала, здавалося, цікавити мене, так необережно-різко скинувши серпанок таїни як жінка і маску — як особистість. І я поведився з нею при зустрічах так, як і з іншими колегами: стримано-доброзичливо. Аж поки після чергової вченої ради Ніла підійшла до мене у кімнаті нашого відділу і сказала так само пристрасно, як тоді, коли критикувала: «Твій вірш “Вона хотіла сина від Христа” — геніальний, навіть божественний, я цитую його у статті...» — й продекламувала його з пам'яті увесь (подаю тут лише першу строфу):

Вона хотіла сина від Христа.
З красивим болем долю проклинала.
Була весела, чиста і проста
І, як життя, ледь-ледь недосконала.

«То хочеш, я присвячу його тобі», — блискавично повіривши у її щирість, випалив я. «Дякую», — вже стримано сказала Ніла і розтанула у нашому довгому, як Дао, коридорі.

Так і не знаю, у якій статті Ніла процитувала цього вірша.

Я у цей час мав уже кілька поезій про Христа, як і вірш про Перуна, якого навіть новітні волхви читали на Великій раді Перуна у Києві, але ні рідновірівцем, ні оцерковленим християнином себе не вважав. Просто писав вірші з любов'ю до всіх і всього, бо це було моєю сердечною потребою. Вже пізніше дізнався, що Ніла мала задум написати книжку про Христа.

Через якийсь час випадково зустрів Нілу на Хрещатику. «Ідемо на каву», — запропонувала вона, взяла мене під руку і повела... Довіряливо розкрила мені історію своєї підступної хвороби, як розкривають тайну найближчим людям: як вона лікувалася у карпатського мольфара-травника, як тепер змушена іти в лікарню... Мені хотілося плакати, обійнявши її як людина людину, втішити. Я був уражений її історією, мов скіфською стрілою, не знаючи нічого перед тим про її хворобу. «Я цитую тебе як поета знову, — перебила вона моє екзистенційне мовчання, — у статті про Соломію Павличко “Новорічна життєсмерть Соломії Павличко (психопоетичний портрет)”. Цього разу в контексті Шевченка: “Як пише сучасний поет Ігор Павлюк у поезії, присвяченій Шевченкові: “Як знімають вінок терновий — це болючіше, ніж вдягають”... Соломія знімає вінок терновий з Шевченка...».

Потім ми часто телефонували одне одному. Вона попросила мене зібрати для неї мої вірші про мавок та відьом, що я і зробив, надіславши їй окремий файл, бо у мене цього «добра» на цілу книжку, де про Нілу, здається, оці рядки із вірша «Остання мавка»:

Умирають ліси.
Не вмирає лиш вітер... поети...
Мавка тілом гнучким
Мені душу свою розповість.
Вона зв'яже із трав,
З того вітру смарагдовий светр
І мені подарує,
Хоч я в її лісі лиш гість.
<...>

Після того минуло уже
Дев'ять років і місяць.
Я давно був у лісі.
Все більше в метро, в НЛО...
А як час перелітний крізь кров мою
Гірко пронісся —
Сумне вербенятко
Над серцем моїм розцвіло.

Як усі Особистості, Ніла Зборовська мала свій стиль у всьому: від манери одягатися — до відкриття і розвитку свого напрямку в літературознавстві, метафізично та алхімічно поєднавши його з психоаналізом. Як усі Особистості, які йшли Христовим шляхом, як Христос, була бита, іноді підло, продажною юрбою та заздрісниками-колегами. Пам'ятаю, як несправедливо тяжко через конкретних недоброзичливців Ніла Зборовська захищала свою докторську дисертацію. Так не мало би бути! Але так є. Людство, на жаль, розвинувши техніку, не змінилося духовно від часу, коли Христос ходив землею, маючи свого Юду, Пілата, Хому Невіруючого, фарисеїв, кривожерний натовп, який у понеділок кричить «Осанна!», а вже у п'ятницю — «Розпни його! Розпни його!..».

У пам'яті — один із останніх днів у товаристві Ніли на ювілеї нашого директора Миколи Жулинського 7 вересня 2010 р.: жартували, палили багаття...

Потім був дзвінок із нашого Інституту, що Ніли нема... Передати відчуття після отримання такої звістки словом нереально, тут потрібен Логос,

А Логос не має голосу.
Логос мовчазний...
Тому хвилина мовчання.

На її похорон зі Львова я приїхати не встиг. Та й колодязною луною дійшла до мене чутка про те, що Ніла не хотіла, щоби її запам'ятали у труні. М. Жулинський організував ритуальну поїздку на свіжу могилу нашої Ніли Вікторівни Зборовської вже пізніше — 1 жовтня, на сороковини, коли квіти на вінках уже прив'яли, а почуття-відчуття охрестилися...

Ігор ПАВЛЮК

Отримано 17 жовтня 2022 р.

м. Київ